

1715.

1. Brucknerus, Just. Hieronymus: De jure principis et imperii statuum protestantium circa causas matrimonialles
2. Brucknerus, Just. Hier., Collegii jur. Decanus: De tribus temporibus vopov 1701 a. s. Romani civitatis
Programma, lectioni auspicali illi alicuius Justitiani Brunelli praemissum.
3. Brucknerus, Just. Hier., Collegii jur. Decanus: De testamento auctoris. Programma, lectioni inaugurali Petri Innocentii praemissum.
- 4° ab Pragmanus, Michaelus: De meritis Germanorum in iuris prudentia. 2 Sumpt. 1714: 1718.
5. Brucknerus, Just. Hier., Collegii jur. Decanus: De variis ultimarum voluntatum speciebus, praesentibus si nova per Justinianum Temp. introducta. Programma, lectioni solenni Thomae Rade praemissum.

1714.

6. Buddeus, Jo. Bonisius: De Pelagianismo in ecclesia Romana per bullam Anti-Auesmellianam . . . a Clemente XI R. P. promulgatam triumphante.
7. Friesen, Jo. Benh., Fac. jur. decanus: Programma Augusti Beyeri lectionis auspicali praemissum.
8. Friesen, Jo. Benh.: De jure Dominante.
9. Friesen, Jo. Benh., Fac. jur. decanus: Programm Reinholdi Sommeri lectionis inaugur. praemissum.
10. Gerhardus, Ephraimus: De criminum abol. Fione
11. Gerhardus, Ephraimus: De alienatione feudorum Silesiae
12. Hamburgerus, Laurentius Andreas: De utilitate in humanis rebus literis in jurisprudentiae studio capiendis.
13. Hamburgerus, Laurentius Andreas et Jun. Ludov., Cons. Jul.: De edicto perpetuo. Accurat: Brevis commentatio et l. 1791. D. pro socio. Rec. 1738.

1714.

14. Marbachius, Ulricus: De jure deceptorum.
15. Rosa, G. Goshel: De beneficiis odiosis.
16. Schroeterus, Christianus: De legatis ad pias causas.
17. Stuvius, Fredericus Gottlob: De sententia provocationis
quoad alimenta et expensas litis.
18. Wildvogelius, Christianus: De competentia consistoriorum
Evangelicorum imprimis inferiorum in provinciis
Pectoratus Saxoniae.
19. ²⁶ Wildvogelius, Christianus: De conditionis furtivae naturae
et usu hodierno. 2 Sumpl.
20. Wildvogelius, Christianus: De desertoribus et transfugis.
21. ²⁶ Wildvogelius, Christianus, Collegii Juridici . . . Decanus
De pacto illicito praemium merente. Programma inaug.
Antonii Mathiae Georgii Falckii, Lectoris auspicali
praemissum. 2 Sumpl. 1714 & 1754
22. Wildvogelius, Christianus, Collegii Juridici Decanus:
De bono facto, praemium merente. Programma . . . Christophori
Guilielmi Vietorici, Lectoris auspicali praemissum. 2 Sumpl. 1714
& 1754

1714.

23. Witelongellus, Christianus : De usu juris naturalis
in auctoritate principum conspicuo.
24. Witelongellus, Christianus : De tumultibus.
25. Witelongellus, Christianus : De furtis impropriis

9
1714, 24
26
Q. D. B. V.
DISSERTATIONEM POLITICO-IVRIDICAM

DE
TVMVL TIBVS

Vulgo von

DUFLAUFF / **D**USRUHE

DIVINA CONSPIRANTE GRATIA
AVSPICHS RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

P. 447
D O M I N I
GVILIELMI HENRICI

DVCIS SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, ET WESPHALIAE, RELIQVA
SVB PRAESIDIO

VIRI ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIMI
D O M I N I

CHRISTIANI VVILDVOGELII
ICTI CONSVMMATISSIMI,

SERENISSIMO DVCI SAXO- ISNACENSI A CONSILHS INTIMIS,
CVRIAE PROVINCIALIS ET SCABINATVS ADSESSORIS, FACVL-
TATIS IVRIDICAE SENIORIS, IVRIS PVBLICI, FEVDALIS, CODICIS
AC NOVELLARVM PROFESSORIS ORDINARIJ

DOMINI PATRONI ET PRAECEPTORIS SVI
AETERNVM DEVENERANDI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
A. ET R.

IOANN. CHRISTIANVS SCHMID,

CALA. THVRING. LL. CVLT.

AD DIEM AVGVSTI, M DCC XIV.

—
IENAE, TYPIS IO. ADOLPHI MVLLERI.

DISSELTATIONEM POLITICO-IURIDICAM

TVMVL TIBVS

DE

Handwritten title in Gothic script

AVSPICIBUS REGORIS MAONIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DOMINI
GVLIELMI HENRICI

DUCIS SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, ET WESPHALIAE, RHELOVAE
SVB PRAESIDIO

VIRI ILLVSTRIS ET OPTIME EXCELLENTISSIMI

DOMINI
CHRISTIANI VALLDOGRII

ICELI, CONSUMMATISSIMI
SERENISSIMO DVCI SAXONIAE AC CONSULIS INTIMIS
CVRIAE PRINCIPALIS ET SCABINATAE ALBERTORS, FACVL-
TATE IVDICALE SENIORIS, IVRIS PABULI, FEVDALIS, CODICIS
AC NOVELI RVM PROFESSORIS ORDINARI

DOMINI PATRONI ET PRAECEPTORIS SVI

AVSTRUMBERTENSIUM
PABULI PRVINCIPALIS ET INTIMIS

IOANNI. CHRISTIANVS SCHMID,

CALA-THVRING. II. CVLT.

AD DIEM ARGVNTI M DCC LXX

LENAE, TYPIS IO. ADOLPHI WALTERI.

(3)

I. N. I.

Leganter Paulus *L. 3. n. de officio*
Præsidis: In mandatis principum
 est, ut curet is qui provinciam præest,
 malis hominibus provinciam purgari.
 Conveniens n. est providere, ne
 quis seditiones faciat *Nov. 17. c. 2. Nov.*
15. c. 3. & Nov. 24. c. 3. in f. L. 12.
n. de off. Præf. urb. Id omnino
 virtutes legum exposcunt, quas refert Modest. *L. 7. de*
LL. quæ id prohibent, quod naturâ turpe aut reipublicæ
 est perniciosum. Salutem vero reipublicæ tueri Magi-
 stratus est officium *L. 3. n. de offic. Præf. Vigil.* Quid vero
 magis nocet tranquillitati reipublicæ, in qua summum
 eius bonum consistit, quam si cuncta turbantur tumulti-
 bus, disidiis & discordiis inquietantur. Concordia n. res
 minimas maxima cepisse incrementa, est in aprico; tur-
 bulento vero statu, ubi nec vultus nec gestus liber esse po-
 test, res maximas dilapsas esse, quis est qui neget? Nec
 ullum quid humano generi magis est exoptandum tran-
 quillitate, & pace. Non divagabor ultra limites, nec
 in consideratione aliarum rerum publicarum diutius iusto

hærebo. Pone tibi quæso ante oculos, (non antiqua re-
petam) hodiernum statum Poloniae turbulentissimum,
quæris causam? internæ sunt discordiæ & tumultus civiles.
vid. das Verwirte Pohlen & Stanislaus a Kobierzyczo
de Causis motuum civilium sub Imperio Sigismundi in Po-
lonia ortorum. Aspice Angliam, felicem tumultuum,
procreatricem, & (vt Cuspinianus in vita Friedr. II. Ita-
liam appellat) factionum matrem, vbi proinde novi pro-
pullulant motus: vis causam habere? erunt discordiæ.
Inde Rex Angliæ, nescio quis, dicere solebat: Angliam
animal esse immortale; nisi se ipsum trucidaret. Iam o-
lim de Britannis Tacitus in Vita Agricolæ c. 12. *Olim regi-*
bis parebant, nunc per Principes factionibus & studiis tra-
buntur, nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis
utilius, quam quod in commune non consulunt. Hanc ob
causam Maximilianus I. Imp. Anglorum regnum diabo-
lorum appellabat, propter continuos quos progenerat
motus. Et hoc singulare est Anglorum nationi, quod in
quæte factiones motusque maxime sint frequentes, pa-
cem apud eos bello quæras, inde Chamberlain *de statu*
Angliæ dicit: *Angliæ est optima flens, sed pessima ridens.*
De Motibus ob religionem in Angliæ ortis, vide egregie,
vt solet, differenter *Tbuanum lib. XVII. p. 512. Histoire*
de la Rebellion & de Guerres civiles d'Angleterre, par le
Comte de Clarendon. *Gvilielmum Dugdaliu Equitem &*
ordinis Periscelidis Heraldum, in dissertat. polit: libro, quem
conspectum compendiosum nuperorum Angliæ motuum vocat
& idiomate Anglicano 1681. Oxoniæ in fol. edidit. Histo-
riam motuum, & Inquisitionis contra Gvil. Laudum Ar-
chepi-

episcopum Cantuariensem ab ipso in carcere castri Londinensis consignatam. Cominaus lib. 1. c. 2. fol. 12. Sed quorsum hæc disputamus. Nonmodo audimus, sed quasi videmus planeque sentimus, tam tetram, tam horribilem tam infestam republicæ pestem, Tumultum inquam & seditionem. Ita Lamb. Schaffnaburgensis p. 247. suo tempore de Italia scripsit. *Erant iam ab exordio regni eius (Henr. IV. Imp.) semper desiderantes adventum eius in Italiam, eo, quod regnum illud bellis, seditionibus & latrocinis, ac variis privatorum infestationibus, assidue infestaretur, & omnia quæ præter Leges & iura Maiorum ab improbis hominibus præsumebantur, regia autoritatis censura corrigi sperabant.*

Turba enim gravis paci placidæque inimica quieti. *Mart. lib. 1. Epigr. IV.* Probant hoc tot constitutiones a Principibus latæ, quibus promovendæ tranquillitati provideretur. Ius Civile plenum est salutarium Legum. *L. 1. §. 2. π. de vi & vi armata.* Ius Canon. monstrat nobis constitut. *de Treuga & Pace, it. de Collusione detegenda.* Ius Feud. Constit. Friederici I. Imp. *de Pace tenenda 2. F. 53.* Omnes guerras & lites iniustas prohibet Aurea Bulla *cap. XVII. de diffidationibus.* Famolisima est Constitutio Pacis publicæ autoritate Imp. Maxim. I. publicata, postea pace religiosa confirmata. Ita in Instrumento Pacis *Art. V. §. 1.* in causis religionis violentia omnis & via facti prohibita. Longam talium constitutionum in Germania latarum seriem nescit Schilterus *in Praxi Iur. Rom. Exerc. XLIX. §. 106. 7. 8. sequ.* & Pfeffinger *in Vitriario illustrato Lib. I. T. II. §. 15. n. 24. 25. f. p. 278. edit. nov.*

A 3

Non

Non ignarus quidem sum, quam late se diffundat materia de tumultibus. Ut enim nemo adhuc unquam extitit, cuius virtutes non aliquo vitiorum consortio collaudarentur, ita nulla est respublica, quæ non tumultibus seditionibusque aliquo tempore sit maculata; ut tamen aliqualem studiorum meorum redderem rationem, hunc de *Tumultibus* scribere dissertationem, statim in animum induxi. Non expectabit a me B. L. plenissimam huius materiæ elaborationem, sed aliqualem saltem delineationem. Sumpsi quædam ex iure civili & ecclesiastico, subnexi §. ex iure militari, hinc inde etiam ex politicis & historicis nonnulla adpersis. Ut vero Deus cœptis meis benedicat, supplex rogitō, B. vero L. ut dictorum benignus sit interpret, obnixè precor.

TRACTATIO.

§. I.

UT mores postulant, utque maior huic tractationi lux affundatur, quædam de vocis *tumultus* homonymia, synonymia & affinis præmittenda duxi. Vox ipsa modo strictiori, modo latiori accipitur sensu, ita ut nil certi possit determinari. Ita tumultus dicitur *Aufstauff / Aufruhr / Rebellion / Empörung / Unruhe / Lermen / Revolte / Aufstand / Sturm / Getümmel* &c. Sumitur etiam pro motu animi: ita Horat. *lib. I. Epist. XIX. v. 29.* O imitatores, seruum pecus, ut mihi sepe Bilem, sepe iocum vestri movere tumultus. Vide Cellarius in thesauro Erud. Schol. Ita tumultuosum est, das in der Eyl geschieth Livius II. 29. l. 6. π. ad L. Rhod. de Iactu tumultuosum

tuosum & iniuriosum L. 3. π. de officio Procur. *Caesaris*
l. ration. Tumultus etiam vocatur *Tumultuatio*. Livius
 XXXVIII. 2. Motus v. Cellarius l. c. *Cœtus*, turba fa-
 ctiosa & seditioni parata Livius 34. 5. *Impetus*, *seditio*.
Virg. Aencid. lib. I.

Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est
Seditio, seruitque animis ignobile vulgus.
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate gravem ac meritis si forte virum quem
Conspexere silent, arrectisque auribus adstant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Item *Secessio*. Liv. XXXIV. c. 4. 5. 6. *Concursus* s. *Con-*
versus, L. 5. π. ad L. Iul. de vi publ.

§. II. Inter affinia tumultus referuntur primo loco *Fa-*
ctiones, *Weitereyen* / *zusammenrottirungen* / *Globi*
Confensionis, vti vocat Nepos *Attico* c. 8. quarum omni-
 avo magnum deprehendimus numerum v. Hertius
in Prud. Civ. p. 1. S. 12. §. 19. Nihil aliud est factio, quam
 occulta societas in aliorum exitium commodam captans
 occasionem. Nepos *in Vita Phocionis* c. 3. mentionem
 iniicit factionum, quarum alia populi agebat causam, vnde
 populares, altera optimatum, inde optimates dicti.
 Ita notantur *Alcosonbegi* & *Caroccionbegi* apud Persas
Thuanus lib. LXXII. Factio *Syllana* & *Mariana*: noti sunt
Cæsariani & *Pompeiani* Romæ, *Gvelphorum* & *Gibellino-*
rum factio quot pepererit mala vid. *Otto Fris. lib. II. c. 2.* *Du.*
in Romano orbe apud Gallia Germanique fines famosa fa-
milia hæctenus fuere, vna Henricorum de Gveibelinga, alia
Gvel-

Guelphorum de Altdorfio, Altera Imperatores, altera magnos duces producere solita. Iste ut inter viros, magnos gloriave avidos solet fieri, frequenter sese indicem emulantes, reipublica quietem multotiens perturbarunt. conf. Excell. Struvius noster in kurzen Bericht von Veränderung teutschen Reichs p. 45. Clare quidem loquitur Io. Cuspinianus de Friedr. II. p. 340. Auditum est tunc primum nomen Guelphorum & Gibellinorum (sc. sub Friederico II.) e quibus Gibellini Imperatori, Guelphi Pontifici adharebant. E qua factione multa subsecuta sunt in plurima secula mala. Diversa est autem opinio de huius factionis origine. Bartholdus de Saxoferrato Jctus, peculiarem librum edidit. Nicol. Siculus Panormitanus abbas, in enodatione decretalis, Pisanis & Lucanis civibus de restit. spol. a Bartholo dissentit. Blondus ac eius coetaneus Platina sub hoc Friedr. II. natam hanc factionem apud Pistorienses e duobus fratribus Germanis, cum Germanica sint nomina Guelph & Gibel locupletissime commemorant. Georgius Merula longissime ex Livio ab Etruria hanc factionem produisse somniat. Neoterici quidam, a duabus insignibus Germaniae familiis, quae sub Henrico V. potentissima fuerant, deducunt originem huius factionis, quarum una erat Henricorum de Gveibelingen altera, Guelphorum de Altdorf, altera imperatores producere solita, altera magnos Imperatores. Putantes hinc nomina corrupte quidem Gibelinos Guelphosque de ducta. Sed haec familia, licet pluribus annis inter se dissiderent, tamen defuncto Conrado III. per matrimonium haec dua familia unita sunt, e quo natus fuit Friedr. I. qui electus est imperator tanquam, pacificus Princeps, ut omnem

omnem tolleret differentiam duarum familiarum ac res omnis in concordiam veniret, nihilque amplius in Germania de hoc dissidio auditum est, postquam Fried. I. imperii habenas tractavit. Quomodo igitur ex duabus familiis oriri hac factio potuit non video, cum primum sub Friederico. II. Guelphi & Gibellini nominati sint. Verisimile est a quibusdam fratribus Germanis inter sese dissidentibus, quorum alter partes sectatus est Imperatoris, alter pontificis, hanc factionem oriam. In Italia praesertim, omnium factionum matre, ubi semper sunt & fuerunt factiones COLVMNENSIVM & VRSINORVM & BENTIVOLORVM & MALVITIORVM CARRARIORVM & N. MEDICES & PACIS, CANCELLARII & PANZATICI, ALBI & NIGRI, TVRRIANI VICECOMITES, STELLIFERI & PSITTACI & mille factionum genera, ob id quidam Guelphos quasi gerentes fidem, Gibelinos quasi gerentes bellum interpretati sunt. Non incognita est factio alba & rubra Rose in Anglia: vid. Verulamio in vita Henr. VII. Burnet. in Historia Reformat. Angl. lib. I. Part. 1. p. 1. initio. Adornii & Vulgofii apud Genuenses: Bracciani & Pfortiani Tacit. Annal. IV. 17. De factionibus autem sic iudicat Excell. Reinhardus in Theatro Prud. ex Lipsii Polit. erecto lib. 6. c. 3. Lupo praedandi studium, quam factiosis ingeniis tumultuandi morem ac studium citius ademeris. Factio Palmyrena notatur L. 4. C. d. Ingenuis. Infinita n. mala inde proveniunt, quae nunc exponere nostri non est instituti.

§. III. Proximae factionibus sunt Coniurationes, Coniurationis Globus, Velleius lib. 2. c. 58. quae fiunt vel contra Principem solum, vel contra rempublicam, vel contra utrumque simul. Notissima omnium est coniuratio sulphurea, facta in Iacobum. I. Angliae

B

glia

glia regem, & regni aulaeque proceres, de qua ipsam vid. Iacobum. Regem, qui eam singulari libello descripsit. Non incelebres sunt Vespera Siculae &c. Huc pertinent *Insidia*, *Proditiones*.

§. IV. *Seditiones* frequentissimae etiam sunt, sed magis in facto consistunt, cum factiones plerumque occulte fiant & machinentur. *Rebelliones* quid sint & quam frequentes, quotidiana nos edocet experientia.

§. V. Malis quippe hominibus semper abundat respublica, qui degeneres & in publicum exitiosi vanique, ex rebus novis sibi semper aliquid novi elicere putant, quippe nil spei nisi per discordias habent. Singulare habemus exemplum in coniuratione *Catilinaria*, vide *Florum IV. 1. 1.* qui sollicite eam rem nobis describit.

§. VI. Observat laudatus *Reinhardus* in suo commentario, librum primum *Annalium Taciti* singulari prorsus arte copiaque argumentum de seditionibus militaribus earumque remediis tractare, ac veluti exemplo perfectae commentationis describere.

§. VII. Accedam nunc ad definitionem, necesse est. Pronunciat quidem *Jct. Iavolenus L. 202. de R. L.* omnem definitionem in iure esse periculosam, parum est enim, ut non subverti possit. Sed regula seu definitio est, quae rem, quae est, breviter enarrat *L. 1. π. de R. Iur.* Ita quidem esse deberet nostra definitio, ut ad omne genus tumultus applicari possit, quod equidem ita facile non est. Ita n. tumultus est vel cum violentia aliqua coniunctus, vel in mero impetu & concursu aliquo consistit, vel aliqua perturbatione, ut sit in tumultu

eccle-

... in Iacobum. I. 1. 1. eccle-

✠ (n) ✠

ecclesiastico, de quo infra. Est autem Tumulus, motus subitus & violentus, propter rem novam vel ingratam ortus, tranquillitati & paci contrarius. Diximus motum subitum & violentum, unde ad omne genus tumultus potest applicari; motum diximus, voce generali, quicquid enim sit contra tranquillitatem, motum dicere possum, qui sit contra ordinem statutum.

§. VIII. Cicero tumultum ita definit, quod sit perturbatio tanta, ut maior tumor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus. Cellarius a *tumor* & *multus* derivat, ita *tumere*, idem est ac tumultum excitare. Matthæi Ict. in *Comment. ad Lib. 47. 48. Digest. de Crimin. tit. II. de Crim. Læs. Maj. p. 298.* Tumultus a subito timore dictus videretur, nam & *tumultuarii milites* dicebantur, ob subitum timorem lecti.

§. IX. Distinguiamus tumultum, pace aliorum, in voluntarium, & necessarium; quorum ille utique repugnat tranquillitati, hic vero ad evadendum bonum publicum prodest. Ita n. in incendio cives concurrere necesse est, quod non fieri potest sine tumultu. Quid si fiant incursiones hostium, & alii similes casus, ubi conuocentur & concurrant plures necesse est, id neuiquam sine aliquo strepitu & tumultu fieri poterit.

§. X. Diximus de incendio &c. unde enata est in iure civili materia de deposito, quod hodie Dd. vocant, miserabili, quando in tumultu aliquo res aliqua alicuius fidei committitur: sed hæc materia iam ab aliis tractata nobis non erit impedimento. vid. B. P. Muller de *deposito Miserabili*. Franzkius in *Comment. ad*

tit. depositi. Lauterbach in Compendio & Collegio Theor. Pract. c. tit.

§. XI. Dari tumultum necessarium, confirmat Cicero Orat. Phil. V. c. 31. Vbi: legatorum nullam mentionem censeo faciendam, rem administrandum arbitror sine ulla mora & confestim gerendam censeo: tumultum decerni, iusitiam dici, saga sumi, dico oportere delectum haberi sublatis vocationibus in vrbe & in Italia, praterea Gallia tota confer. Idem orat. Phil. VI. c. 2.

§. XII. Quæritur, an inter turbam & tumultum aliqua intersit differentia? Vlpianus L. 4. §. 3. π. de vi bonor. rapt. & de turba scribit. Turbam appellatam ait Labeo ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum ἀπὸ τοῦ τὸ δευβέν, id est a tumultuando. Turbam autem ex quo numero admittimus? Si duo rixam commiserint, utique non accipiemus in turba id factum: quia duo turba non proprie dicuntur. Enim vero si plures fuerunt, decem aut quindecim homines, turba dicetur. Quid ergo si tres aut quatuor, turba utique non erit. Et rectissime Labeo inter turbam & rixam multum interesse ait: namque turbam multitudinis hominum esse turbationem & cætum, rixam etiam duorum. vid. Gotofred. ad L. 40. §. 3. de Verb. signif. Zoësius ad π. de vi publ. Schneidevvein in Comment. ad §. 8. Inst. de Publ. Iud. Patet ergo ex dictis, parvam vel nullam inesse differentiam, nam decem aut quidecim hominibus tumultus etiam fieri poterit, & eadem pœna statuta est, si quis turba damnum dederit, aut tumultu, ut infra pluribus.

§. XIII. Oritur tumultus a seditiosis & malis hominibus, qui aliquid mali contra statum & quietem publicam

blicam machinantur. Crimen esse tumultum, & natura eius & Ulpianus confirmat. *L. 152. de R. J.* Vbi, *hoc iure, inquit, utimur, ut quicquid omnino per vim fiat, aut in vis publica, aut vis privata crimen incidat.* Omni nunc tumultui vis inest, sive privatos sive publ. rem concernat. vid. Wesenbec. *de Vi publ.* & Hahn *ad eundem. L. 1. 2. 3. π. quod metus causa.* Cicero de Arusp. Resp. *Quivim armis illicite facit, publica iura pacemque omnium communem violat, ac proinde publicam vim merito fecisse creditur, quoniam universam Rempublicam oppugnare videtur.*

§. XIV. Maximam autem civitatis dehonestamentum esse, si discordiis & tumultibus distrahatur, clarum est. Ideo etiam gravis tumultus autoribus statuta est poena. *v. L. 38. π. de pœnis, ibi: Auctores seditionis & tumultus concitato populo, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur (quod summum est supplicium. L. 28. π. de pœnis) aut bestis obiciuntur, aut in insulam deportantur.* Paulus *lib. V. sent. tit. XXII. de seditiosis.* Huc referri potest constitutio Constantini Porphyrogenetæ §. I. Ideo etiam *Nov. LXXXV.* privatis arma interduntur, ne per hæcce periculum fiat bono publico.

§. XV. Pauca ex historia exempla recenseamus, non puto fore incongruum, quia maiorem inde disputationi huic lucem accedere autumo. Omni quidem ævo animi inquieti quietem inquietare conantes publicam non, defuerunt, siquidem diabolus maximus est tranquillitatis osor. Maxime tamen celebres & famosi sunt Tumultus rusticorum præcipue in Germania, de quibus pauca hic addemus. Animus quidem erat, tumultus præcipuos per secula eun-

do recensere, d. quia moles huius dissertationis per id
nimium ad crescere videbatur, selegimus exempla qua-
dam selectiora, quae Germaniam potissimum ferunt.
Sub Diocletiano quidem in Gallia iam rustici tumultu
excitarunt, Bagaudæ dicti, rebellantes propter ro-
mani magistratus iniquitatem. vid. Eutropius *lib. IX. c. 13.*

§. XVI. Maiores in Germania motus faciebat in-
felix illud lolium: videamus Petrum Gnadaliu in *Hi-
storia tumultuum rusticorum lib. V.* quæ extat in Schardii
collectione Script. German. *Tom. I.* vbi in limine statim
libri I. terribiles istas, nefarias, pestiferasque seditiones
depingit. Ignem ac materiam A. 1525. tumultui subiicie-
bat Thom. Munzerus. Papistæ illo tempore omnem
culpam tribuebant Luthero, qui doctrina sua credulam
nimis, mobilem rebusque novandis inhiantem rustico-
rum turbam concitaverit: hanc ob causam Morerus Lu-
therum vocat *Vicarium Münzeri*; sed quam malitiose
id factum, testatur ipsa veritas. Bælius in *dictionary suo
historico Critico* ita de Morero indicat: *ie n' examine po-
int les fautes, que cet Auteur peut avoir commises dans
l'article de Luther.* confer Fabric. *Orig. Saxon. lib. VII.
p. 793. & 863.*

§. XVII. Alias autem tumultuum rusticorum cau-
sas fuisse, ex postulatis rusticorum patet. Ita rustici 1502. in a-
gro Bruxellensi tumultuantes, tesseram communis cogni-
tionis habebant, nemper interrogatus ab alio: *was ist
nun für ein Wesen?* respondebat, *wir möggen vor
den Pfaffen nicht genesen.* De Tumultu rusticorum
in agro Wurtembergico, vid. Theinger in *sua Wurten-
bergia lib. I.* quæ est in Collect. Schard. *Tom. II. p. 34.*
vbi

vbi causam tumultus addit: Res angusta nimis, spes frigidâ, macra cullina.

§. XVIII. Avo antiquiori non inconfuetum erat seditiosis, nomen factionis gerere & vt fueri solet, libertatem & speciosa nomina pratexere. Ita Gilbertus Burnet in *Historia Reformat Anglic. lib. III. Part. I. p. 129.* de horrenda in parte septentrionali orta seditione nuncijs adfertur. Dux illis erat Askus quidam nobilis, regendo exercitui aptus. Professio ipsorum vocabatur Peregrinatio Gratia, atque vt populum seducerent, sacerdotes quidam cruces manibus gestantes praebant. In vexillis crux erat picta, cum calice & quinque vulneribus, ac quaeque ipsorum in manica sua tesseram gestabat, emblemata quinque vulnerum Christi cum nomine Iesu. Quotquot se illis iungebant, iuramento asseuerabant, se peregrinationem hanc gratia, pro gloria Dei, conseruatione Regis & prole, corrigendis nobilibus, e medio tollendis malis consulariis, non autem ob commodum priuatum, vel vt iniuriam alicui afferrent, vel ex odio quemquam interficerent, suscepisse, nec aliud quam crucem Christi, eius fidem, Ecclesiae restitutionem & haereticorum haesumque suppressionem querere. Ita Fabricius Orig. Saxon. lib. 17. p. 679. mentionem facit Factionis Lombardica, congregatamque ex Germanis & Italis colluuiem appellat. Idem Fabric. Orig. Sax. lib. VII. p. 688. Excitabatur nova factio, quae ab insigni tribulo, quo instrumento nostra agricola ad matura frumenta excutienda, vtuntur, Tribularia nominata est. His, vt in conspirationibus fit, maxime tegebant consilia sua & expectabant tempus, audendi aliquid audacter sollicitabant non paucos de nobilitate, & persuaserunt

lexissimo

levissimo cuique & egentissimo, quibus nimirum vita vilis & spes de aliena calamitate pendet. Cædes, latrocinia, rapine, grassationes fiebant passim de in certis autoribus. Autor Anonymus in Historia Erpbesfordensi de Landgraviis Thuringiæ, quæ est in Pistorii Collectione c. 156: Anno 1411. incepit societas tritorum, id est, der Flegeler quorum capitaneus fuit ille de Schwarzburg & Comes de Helderungen. Gobelinus persona in Cosmodromio Æt. 6. c. 83. in Henr. Meibomii Collect. Germ. Tom. I. p. 314. Friedericus vero (de Patberg) una cum complicibus suis, qui facinori suo nomen BENGELER indiderunt, in cuius ostentationem fustes argenteos ante pectus gestabant, & ei publicas inimicitias indicit & multos discursus hostiles per diocesim Paderbornensem facit. Meibomius in notis ad hunc locum. Fusuarii hi iidem aut non multum diversi fuerunt ab illis quos Histor. de Landgraviis. c. 155. nominat tritos, flegelers/ a flagellis quibus frumentum excutitur. &c. Idem autor in Historia de Landgraviis Thuringiæ, alius societatis mentionem facit c. 119. Anno Dni. 1372. Surrexit una societas nominantes se stelligeros, & portaverunt stellas. Quorum capitaneus principalis erat Dux Otto Brunsvicensis & ad huc tres alii. Illi n. numero quasi duo millia de Rbeno, de Hassia, de Westphalia, de Saxoniam, de Buchovia, de Franconia compromiserunt & iuraverunt, se velle mutuo defendere, & potenter resistere tam principibus, quam aliis nobilibus ubilibet constitutis.

§, XIX. Itali, instigantibus Rom. Pontif. quantos & quot tumultus fecerint Imperatoribus, id satis superque testatur Historia Germanica. Sed sæpius meritas luerunt

luerunt pœnas, testatur id exemplum civitatis Mediolanensis de qua infra & exemplum Ottonis II. Imperatoris, qui in convivio eos, qui seditionem aut tumultum conflagrant, trucidare publice iussit. vid. Carol. Sigonius *de Republ. Italiae lib. VII. p. 179.*

§. XX. Cum enim ius naturæ naturalem quandam cognationem inter nos constituit, quid tumultus ac seditio aliud erit, quam naturalis illius cognationis corruptela ex discordia proveniens. Plato *lib. 15. in Sophista.*

§. XXI. Causas motuum varias esse, quilibet facile credet. Ita maximos semper conflagrant tumultus innovationes in rebus religionis: testantur id motus Sevennensium, motus Gomariensium & Arminianorum in Belgio. Casparus Klock. Jct. consummatissimus *Volz, Consil. lib. 2.* agit de gravissimo tumultu orto inter illustrem Comitem Simonem de Lippe S. Cæs. Maji Consil. Camerar. & circuli Westphalici præfectum ex vna; & Senatam populumque Lemgoviensium ex altera parte ob mutationem religionis in civitate Lemgovienti. Evidenter ista disidia ex religionis, ceremoniarum & librorum catecheticorum reformatione per consiliarium suggestionem. Legi utique meretur consilium illud, quo tumultum illum, ut solet, sollicitè & perquam erudite examinat. Legum & consuetudinum violatio etiam ansam præbere potest tumultui, item mala status administrationis, & nimia subditorum oppressio. Hac de causa civilis ortus tumultus Landshuræ in Boiaria vid. Io. Aventinus *Annal. Boiorum lib. 7. c. 23. §. 7. p. 742. Edit. Lips.* Ita tumultus orti plerique rusticorum ob censuum & tributorum aggravationem, ita testatur Thuanus *lib. V.*

p. 153. de tumultu in Aquitania orto, propter nimium Salinarum vectigal. Frequentius etiam in vrbe Neapolitana oriuntur tumultus, propter annonæ charitatem, aliaque plura causam tumultibus subministrant.

§. XXII. Quæstio hic oritur: an & quatenus tumultus possint excusari? Decisio huius quæstionis difficilis utique est. Ipsum rationis nostræ dictamen omne id periculosum & iniustum pronunciat, quod contra tranquillitatem summamque, quæ in ea consistit, reipublicæ felicitatem militat; nunc vero tumultus e diametro repugnant paci, necesse itaque est, omnem movere lapidem, ne quid inde detrimenti sentiat respublica. Dicis, possunt tamen excusari, si causæ iustæ & legitime adsint: respondeo, sunt etiam viæ legitima & media licita, quibus res potest decidi. Quid vero, si contra principem moveatur tumultus, an hic excusari poterit? Hæc quæstio maioris adhuc est momenti. Novimus equidem ex politicis, omnes respublicas pacto esse constitutas, secundum quod Princeps in administranda republica sese accomodat necesse est; Verum quod si id violet, sese tyrannum præstet, & populus id propter faciat tumultum, aliqua ex parte id excusari posse, minime crediderim, Licet enim princeps in gubernando populo non tyrannum, sed gratiosum se exhibere debeat de qua materia affabre loquitur Colbertus chap. V. de son testam. Polit. fol. 250. si le sujet est dans l'obligation d'une fidélité parfaite envers le souverain, le souverain de son côté ne doit pas le traiter comme un esclave; il ne faut le charger qu'à proportion des besoins de l'état, autrement on il succombe sous les poids, dont il l'accable,

tu il regimbe contre l'épéron, ainsi qu'il arrive a ces chevaux, qu'on veut dompter tout d'un coup sans les accoutumer insensiblement a la correction: non tamen statim tumultuoso animo turbas movere licet. Præter summam etiam, quæ Principi debetur, reverentiam, accedit juramentum, quo ipsi obstricti sunt, fidelitatis: plura accedunt incommoda alia, quæ inde oriri possunt. Nil dicam de sacro codice, qui severissime obedientiam erga Imperantes iniungit. Quod si exitus acta probat, quot quæso tumultus, seditiones & rebelliones felicem nacti sunt exitum? Nil dicam de tumultibus, ex calore juvenili ortis. *L. 4. C. de auctor. præst.* vid. *Lucanus lib. V.*

§. XXIII. Dixi §. 20. de causis remotis tumultuum, jam dicam quaedam de proximis. Inter proximas omnino referenda sunt illicita collegia, & congregationes. Hanc ob causam Franciscus I. Gallia Rex, omnes fraternitates edicto publico sustulit. v. *Godofr. ad L. 1. n. de Coll. & Corp.* *Zoesius in Comment. ad n. de Colleg. & Corp. n. 1.* ita: Collegia alia sunt licita, alia illicita & sublata, ut instructa ad usum & finem improbum, puta commessationum, libidinum, falsarum religionum, cuiusmodi illicitis coetibus nulla capitalior reipubl. pestis esse potest, cum ex iis coniurationes in rempubl. seditiones aliaque nefanda incommoda procedant. Ut summo iure strictè sint prohibita, sub poena vis publicæ. *L. 2. h. t. aut alia arbitraria L. 1. h. prescriptionis domus in qua illiciti coetus habiti. L. Conventicula 15. C. de Episc. & Cler. vbi dicuntur: illicita, nova ac tumultuosa conventicula. Sic L. 1. n. de Coll. & Corp.* Sodalitia prohibentur, ne sub

pretextu huiusmodi, illicitum collegium coeat. & L. 2. de Coll. & Corp. qui collegium illicitum vsurpaverit, ea poena tenetur, qua tenentur, qui hominibus armatis templa occupasse iudicati sunt. vid. *fragm. XII. Tab. Tit. XXVII. de extraord. Crim. Tit. de Collegiis.* Suetonius in *Augusto* scribit: Plurimæ factiones, titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coibant. *Nov. 132.* agitur de interdictis collegiis hæreticorum. L. 3. π. de *Coll. & Corp.* collegia illicita mandatis & constitutionibus, & senatusconsultis dissolvuntur, & infidelium congregationes vocantur turbæ: adde L. 5. C. de *his qui ad Eccles. confugiant.* L. 37. C. *Theod. de Episcopis & Cler.* ibique Godofr. *Tit. 3.* agitur de Schismaticorum conventiculis, quæ dicuntur conventicula tumultuosa. L. 4. 6. *Conventus interdicti,* L. 5. *Conventus illiciti.* L. 5. 6. vide omnino Tacitum *Annal. XVI. 5.*

§. XXIV. Sed religionis causa coire non prohibetur, dum tamen per hoc illicita collegia non foveantur L. 1. π. de *Coll. & Corp.* Neque enim sub pretextu religionis, & sub specie solvendi voti, coetos illicitos tentare oportet L. 2. π. de *Extraord. Crim.*

§. XXV. Altera causa motuum esse poterit, si plebs religione & superstitione capitur, præsertim, si ignem, tumultibus & materiam subdunt, quibus sola incumbit animarum cura. Talis fuit Rockizanus Bohemus, qui concionibus & debacchationibus commovit Georgium, Padiebrocium, ut regnum Bohemiæ invaderet: nam plebs impotens sæva & mutabilis, ubi religione vana capta est, melius suis pareat sacerdotibus, quam regibus, Exemplum præbet Krumbholzius, pastor olim Hamburgen-
gensium,

gensium. Vid. Thuanum *lib. 74. & 114.* vbi plura reperies vitia huic materiae. Nicol. Burgund. *l. 3. Hist. Belg. ad A. 1565.* traditum fuisse morem, scribit, quemadmodum in omni populari regimine, ut actionibus Magistratuum & reipublicæ, sacrificuli sub pietatis specie, seditiosa aut venali lingua passim illuderent. Ita Lampretus ad Philippum Sydnæum *Epist. 60. A. 1577.* Germania pacata esset, nisi eam sua ambitioni & arrogantia turbarent Theologi. Ita ab oratoribus status civitatum conversos esse, refert Quintilianus.

§. XXVI. Accedit alia causa, famosi sc. libelli, quos Verulamio in *Histor. Henr. VII.* nominat: *libertatis sermonis cohibita eruptiones ac seditionum quasi Femelle.* Tacitus vocat *tentamenta vulgi.* Nec desunt flabella plebis, venti tribunitii, turbulenti tribuni, assentatores populi, spiritus turbulenti. *Arist. V. Pol. 9.* Clamor dominantis inter stultos, vocantur a Salomone in *Eccles. IX. 17.* Livius *III. 68.* Tacitus *Ann. I. 21. 1.*

§. XXVII. De Tumultu ipso agit *L. 1. π. ad L. Jul. Maj.* vbi Majestatis crimine rei censentur, qui tumultuoso animo quicumque contra rempublicam tentant. Diversas autem esse criminis Majestatis læsæ species, erudite demonstrat *Clar. Jac. Gothofredus* in erudito Commentario *C. Theod. ad L. Corn. de sicariis.* Prima quidem species est Perduellionis crimen, de quo, qui modo cogitavit, gladio est feriendus, bonis eius fisco addictis, & filii eius omnibus iuris beneficiis excluduntur, ut perpetua egestate egentibus, vita sit supplicio, & mors solatio. Altera species est Læsæ Venerationis *v. tit. Cod. si quis Imperat. maledixerit & L. 6. π. ad L. J. Maj.* ibi: qui statuas aut

aut imagines Imperat. consecratas constiterit, aliudque simile admiserit *Lege Jul. Maj. tenetur. L. 7. §. 4. eod.* Tertia species est crimen Majestatis, autoritatis seu potestatis publica. Accedit quarta species, crimen quasi perduellionis, quando factio seu tumultus constat, in necem personarum principi in administranda republ. proximarum, hæ enim pars corporis Principis sunt *L. 5. C. ad L. Jul. Majest.* De vi publica tenentur, qui turbæ seditionisque faciendæ consilium ineunt, aut liberos homines in armis habent. *L. 3. π. ad L. Jul. de vi publ. Quid autem nomine armorum veniat, docet L. 9. π. ad L. Jul. de Vi publ. L. 11. π. eod. Carpzov. Quæst. Crim. P. 1. qu. 35. n. 26. §. 6. J. de Interdictis.* In eadem causa sunt, qui convocant seditionem. *L. 3. §. 2. π. ad L. Jul. de Vi publ.* item qui coetu, conversu, turba, seditione incendium fecerit. *L. 10. eod. & qui convocatis hominibus vim fecit. Ita L. 4. C. Theod. de Episc. & Cler. Sanguine & capite supplicia luituri sunt, qui turbulentum quippiam contra tranquillitatis præceptum tentaverint. conf. Schilter. Exercit. XLIX. §. 97. Ludovici in doctrina Pandect. ad Tit. de Vi publ.*

§. XXVIII. *L. 16. π. ad L. Com. de Sicariis & venef.* iubet capite puniri eos, qui eadem admiserunt dolo malo, sic tamen, ut consulto prius principe & iubente id fiat, nisi forte tumultus aliter sedari non possit. Variant circa hanc legem interpretes: putant enim aliqui, vitandæ seditionis causa ignoscendum reo, aut saltem mitius cum eo agendum, habita ratione multitudinis & complicitium, quod probari magis putant *L. 31. π. de poenis.* vbi favoris populi Rom. fit mentio. Gothofredus vero in notis ad b.

L. 16.

L. 16. nequaquam hanc admittit interpretationem, quoad ipsum delictum, bene tamen quoad poenam mitigandam; non enim purgatur delictum aliorum similitudine; imo & hoc fieri possit, ut in auctoribus delictum puniatur capitaliter, leniter vero promiscua multitudo. Alias hanc *L. 16.* Gothofr. explicat ex *L. 6. §. 2. π. de iniusto rupto §c.* Quod scilicet iudex quoties animadvertit, seditionem augeri posse, servata diutius reo vita, reumpunire debeat & ad Imperatorem scribere. vid. *L. 6. de iniusto §c.* ubi mentio fit *seditionis praeupta, factionisque cruentae.* Lauterbach. in *compendio iuris Tit. de penis p. 715.* poenam differri statuit, propter reorum potentiam & tumultum, ex Carpovio *Quaest. 137. n. 12.*

§. XXIX. Si quis contra evidentissimam iussionem suscipere plebem, & adversus publicam disciplinam defendere forsitan tentaverit, multam gravissimam sustinebit. *L. 1. C. de seditiosis*, ita *L. 2. eod.* seditiosi clamores poena tumultus prohibentur. adde Brunnemannum in *Comment. ad dict. Tit. C.* Qui per turbam seditionemque damnum aliquod dant, multo gravius puniuntur. *L. 11. ff. ad L. Jul. de vi publ. l. 4. ad L. J. de vi privata Paul. sent. lib. V. 3.*

§. XXX. *L. 16. π. de poenis facta* examinantur septem modis; causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, & eventu. Hoc apprimè applicari poterit in crimine tumultus. Graviore enim erunt tumultus pro qualitate circumstantiarum. Primo venit causa tumultus, quae varia esse potest, ut dictum. (2.) persona, quae dupliciter spectatur, eius scilicet qui fecit, & eius qui passus est, aliter enim puniuntur, servi, aliter liberi, Paul.

Paul. *sent. lib. 5. 29.* attendendum: quibus opibus, quo consilio *L. 16. 7. de poenis* qua factione quibus auctoribus factam, & verba etiam observanda. Ita si tumultus fit contra Principes, perduellionis crimen erit, si fit contra magistratum, quasi perduellionis. Perduellionis enim reus est, qui hostili animo adversus rempublicam & Principem est animatus. *L. ult. 7. ad L. Jul. Maj.* Notanter Richelieu inquit: *Entreprendre contre le Ministre, c'est un crime de pareille qualité & consequence que celui, qui se commettrait contre la personne du Prince. vid. les Mémoires du Ministère du Card. de Richelieu.* Nam ius Senatorum & eius ordinis auctoritas, necesse est ut ab omni injuria defendatur. Idem de personis magistratum gerentibus sancivit Ius Saxon. *Constit. Elect. 43. vid. Carpzov. Quest. Crim. P. II. Qu. 100. n. 4.* Wenn jemand in Verm oder Ausflaß / über gebotenen Frieden / oder auch sonst seine Obrigkeit ic. ibi Carpzov. *n. 6.* ait: *Nomine magistratus veniunt omnes illæ personæ, quibus imperium & iurisdictio aliqua competit, Praetores, Iudices in oppidis, Sculteti in pagis, Senatores, nobiles, præfecti, quæstores scholarum & academiarum Rectores.* Ita Menochius de *Arbitrar. Iud. quest. & Causis lib. II. Cent. III. Casu 263.* vbi iniuriæ atroces, quæ & quibus poenis hæc coerceantur, & varia insignium civitatum statuta, exposita atque declarata sunt, *n. 14. 15. 16.* inquit. *Secundum exemplum atrocis iniuriæ est, cum quis afficit Rectorem gymnasi, nam is Principis personam sustinet, & dignitate omnes antecellit, & ex statutis ipsarum academiarum videmus: quocirca eos iniuriæ afficientes, poena capitis plectuntur, quod olim Papiæ contra Riccium, &*
Prin-

Pistis contra Crassum nostra atate observatum fuit.
 Quia enim iniuria magistratui illata maior est & atrocior, graviori etiam poena coercenda est. *Carpz. c. l. n. u.* Atroces autem iniuriae aestimantur ex qualitate facti, & qualitate dignitateve personae, cui illata est. Ridiculus ferme videtur ille tumultus, quem feminae concitarunt. vid. *Livius XXXIV. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.* Lata enim lex erat, muliebris luxuriae coercendae gratia, haec ut abrogaretur, fortius instabant, & ut Livii verbis utar, capitolum turba hominum faventium adversantium legi complebebatur; matronae nulla nec autoritate, nec reverentia, nec imperio virorum contineri limine poterant: omnes vias urbis aditusque in forum obfidebant, orantes, ut crescente reipubl. fortuna, pristinus ornatus L. Oppia ademptus, ipsis redderetur: in sequentibus cap. Orationes pro & contra habitas nobis sistit Livius, quae eleganti sermonis & rerum copia lectu sunt dignae. In hoc certe tumultu, non adeo gravis feminis poenae fuerit intelligenda. (3) Ratione loci spectatur tumultus; sic gravior punitur tumultus in loco sacro & ad cultum divinum destinato, ut: arce, sede ac palatio principis. Manus enim amputantur *die den Burg Frieden brechen.* vid. *Besold. in thes. von Burg Frieden.* *Pfessinger. in Virr. illustr. lib. 3. Tit. 17. §. 76.* Imo poenam semper determinandam esse, secundum qualitatem privilegii Burgensis, observat *Stryck. in notis ad Tit. π. de vi publ.* vid. *Virriar. lib. I. Tit. II. §. 15.* Nec minus (4) tempus in considerationem venit, (5) Qualitas, (6) Quantitas & (7) Eventus, qui ut plurimum talis esse solet, ut autores tumultus graviori poena afficiantur, quorum opera, consilio, dolo
 D malo

malo consilium conjurationis & tumultus initum. Itaque in *cit. L. 3. C. Theod.* notantur (1) *Duces* factionis, (2) *Satellites*, primarii in seditionibus post duces (3) *Confessii*, qui neque duces neque *Satellites*, participant tamen præbentque consilia, fautores sunt & opibus sustentant factionem. (4) *Ministri*, qui ipso facto manum admovent, inde dicuntur executores sceleris, seditionis & rerum atrocium ministri; ergo quatuor poenarum gradus merito adhibendi.

§. XXXI. Præterea inquirendum erit circa tumultus, an modo fiat violentiori, armis, irruptione in ædes, an vero seditiosi tantum fiant clamores, *L. 2. C. de Seditiosis & de his &c.* quos tamen sinter se non aliter quam masculum & feminam differre, iudicat Reinhard, *in theatro Prudenti.*

§. XXXII. Complices igitur factiosorum, ob solam assistentiam & approbationem, lenius carcere & pecunia mulctatos, observat Carpz. *qu. cit. crim. n. 10.* & sequenti pronunciatum modo: Damit aber iedoch der Unschuldige nicht mit dem Schuldigen zugleich zur Straffe gezogen werde / so will zu unserer besserer Verwahrung/che- und bevor der verwirctten Straffe halber etwas beständiges erkant worden / vor allen Dingen vonnöthen seyn / Inquisiten Articuls- Weise hierüber zuvernehmen / warum sie sich der auferlegten Straffe anfangs geweigert / wer sie zu der Wiederpenstigkeit verhezet und ihnen Anleitung gegeben / wer dieselben so sie hierzu verstärket und angefrischet gewesen / wie sie mit Nahmen helfen / was für Worte sie zu solcher Anfrischung gebraucht / wie sol-

folche delatet / auch dieselbe sich sonsten und wie
sie wiederum gegen den Rädels- / Thieren / als sie sich
mit einander verbunden / gepaaret und bezeiget.

§. XXXIII. Eximendi tamen a poena ordinaria,
qui tantum cogitarunt de tumultu ineundo, secundum
Carpzovium *quest. cr. cit.* Nemo enim cogitationis poe-
nam patitur. *L. 18. de poenis.* At vero puniuntur, qui
adversus patriam consilia ineunt. *L. 5. C. ad L. Jul. Maj.*
Can. quisquis. de poenit. C. L. 3. C. Theod. de Sicariis poena
gladii eos puniri iubet, qui cogitarunt, id quod hodie
in Anglia adhuc observatur. Nudam vero, simplicem,
in animo latentem ac nemini detectam cogitationem,
vt ab hominibus ignoratur, ita ab iisdem puniri non
posse certum est; licet iure divino omnis iniquus modus
ad nocendum fratri, in homicidii genere deputatur. *Can.*
homicida. de poenitent. distinet. 1. vide egregie, vt solet,
differentem D. Gothofredum *ad L. 18. n. de poenis* vbi
agit de conatu.

§. XXXIV. Quaritur, si plures in rixa seu tu-
multu aliquem occidant, quomodo puniantur? *L. 51.*
pr. ad L. Aquil: Occidisse non tantum dicitur, qui manu
mortis causam praebeat, sed etiam qui quolibet alio mo-
do. vid. Berlich. *Concl. XI. P. V. n. 3.* hic vtrique laborem
esse adfirmat, siquidem per textum ex *L. Aquill. alle-*
gatos, poena ordinaria omnes puniendi sint, sed quia in
L. Aquil. culpa sufficit levisima, ideo illos textus suffi-
cere non putat, quia hoc in casu dolus, praecise requiri-
tur. *L. 7. n. ad L. Corn. de sicariis,* vbi dolus pro facto
accipitur, nec culpa lata pro dolo. Berlichio autem,
quem & Carpzovium Patres pragmaticorum appellat

celeber. Schilterus, arridet eorum sententia, qui omnes complices puniendos putant, non quidem criminaliter, sed extraordinarie; secundum *L. Si in rixa. 17. π. ad L. Corn. de Sicar.* (vide ibi Gothofréd.) (2) quia melius sit nocentem absolvere, quam innocentem damnare. *L. 5. π. de poenis* (3) quoniam tantum sint suspiciones, quod hic vel ille homicidium commiserit, sed nec de suspicionibus aliquis condemnari debet. *L. 5. π. de poenis*, nisi sua confessione aut testibus sit convictus, *L. 16. C. eod.* vel iudiciis luce clarioribus. *L. ult. f. C. de Probat.* accedit (4) consensus Constitut. Crimin. Caroli V. *art. 148.* verbi auch so einer in einer Aufruhr / vbi inter alia: Denn in solchen Fällen nach Eröffnung mancherley Umstände unterschiedlich zuurtheilen ist.

§. XXXV. Controversum est, an seditio & tumultus incurrant in crimen fractæ pacis publ. Pro affirmativa militat Carpov. *Part. IV. Constit. XIII. de f. ita* Vbi non solum ad principes & ordines imperii pertinere constitutiones de fracta pace, sed & homines privatos, qui coactis & coadunatis hominibus vim publicam alicui inferunt, asserit. Idem *Quest. Crim. P. 1. qu. 35.* de fractæ pacis publ. crimine eiusque poena ulterius affirmat, ob violatam pacem publ. ex constitutione imperii puniendos esse eos, qui maiori vi & doloso animo tumultus faciunt, quia (1) turbant & lædunt aliorum ædes & sic pacem publ. (2) quia alios temerarios ad eiusmodi tumultus excitant, & per consequens duplici modo pacem publ. lædunt. (3) quia omnis lex sua natura generalis *L. 3. π. de Sepulchro viol.* & Constit. pacis publ. loquatur generaliter: Niemand von was Würden

den und Standes er sey ic. Sed Mevius *Decis. 105.*
Part. 1. inter fractam pacem publicam, & vim publicam,
 nec non atrocem injuriam, multum interesse ait, quia
 (1) certa requisita constituta, ex quibus fractæ pacis
 crimen diiudicandum. (2) multa singularia sunt, eo
 præsertim, quod iurisdictionem Camera immediate fun-
 det, nec cum aliis delictis confundi debet. *Gail. lib. 1. c. 7.*
n. 24. de pace publica ita sentit: *Constitutio fractæ pacis*
ad pacem publicam spectat, hanc unus aut alter turbare
nequit, sed hoc fieri potest per potentiores, collectis &
coadunatis hominibus, quibus tranquillitas imperii pertur-
bari possit, Privatorum enim vana est sine viribus ira.
L. 7. C. ad L. Jul. de vi publ.

§. XXXVI. Hactenus de Tumultu civili, restat
 vt paucis agamus de ecclesiastico. Turbantur autem sa-
 cra vario modo (1) si quis publice sacerdoti verba fa-
 cienti contradixerit in suggestu. (2) modo violento, (3)
 per rixas, (4) si verbera sacerdoti infligantur. (5) per
 Ministros ipsos, qui convitiant. Conferatur hic præ-
 primis Sleidanus *de Statu religionis & reipubl. sub Ca-*
rolo V. lib. XXI. p. 673. idem *lib. XXVI. p. 842.* & Thuanus
lib. 1. p. 192. Dictum atrocitatem criminis iudicari etiam
 ex loco, quod si g. graviter puniuntur tumultus in vrbe
 s. foro commissi, quo graviore poena mulctandi erunt
 qui tumultibus seditiosisque rixis loca ad cultum Dei
 consecrata dehonestant? Hoc innuit Jct. Marcianus
L. 5. C. de his qui ad Eccles. conf. vt in sacrosanctis collegiis
 aliisque venerabilibus locis in quibus vota cum pace &
 quiete competit celebrari, abstineant ab omni seditio-
 ne, nemo conclamationibus vtatur, nemo moveat tumul-

tum. Non me possum continere, quin famosissimum illum tumultum Goslariensem paullo prolixius hic exponam. Latius illum describit Io. Mich. Heineccius in *Antiquit. Goslar. lib. 1. p. 70. 71.* quæ continentur in Collect. script. Germ. Heineccii & Leuckfeldi operâ concinnata *Part. 1.* confer. *Acta Erudit. 1708. M. Febr. p. 52.* Ita vero Heineccius ipse: tam multum sanguinis in ipso templo profusum, vt Statii versus hic repetere debeam, quos de Laniena Parisiensi vsurpat Thuanus.

Excidat ille dies avo, ne postera credant

Secula, nos certe taceamus, & obruta multa

Nocte legi propria patiamur crimina gentis.

Rem ipsam ex Lamberto Schaffnaburgensi nobis enarrat, qui eam, vt solet, fideliter & cum circumstantiis describit: *Anno 1063. Rex natalem Domini Goslarie celebravit, ubi ipsa die, dum ad vesperam sekte Episcoporum locarentur, inter Camerarios Heceilonis Hildesiensis Episcopi, & Camerarios Wideradi Fuldensis Abbatis, gravis concertatio oborta est, & primum iurgiis, dein pugnis, res gesta est, citoque ad gladios proripuissent, nisi Ottonis Ducis Bavariorum, qui causam abbatis tuebatur, autoritas intercessisset ---- sequenti anno Rex Pentecosten Goslariae celebravit. Ibi dum ad vespertinalem synaxin Rex & Episcopi convenissent, rursus de positione sellarum Episcoporum tumultus oritur, non fortuita, vt prius, conversione, sed premeditata diu machinatione. Nam Episcopus Hildesheimensis accepta prius contumeliæ memor, Ecbertum Comitem cum expeditis militibus retro altare occuluerat. Hi audito tumultuantium Camerariorum strepitu, ocyus advolant, Fuldensium alios pugnis, alios fustibus cadunt,*
pro-

prosterunt, ac de sacrario Ecclesie, inopinato periculo attonitos, facile proturbant. Quibus illico ad arma conclamantibus, Fuldenses, quibus arma in promptu erant, facto grege ecclesiam irrumpunt, in medio choro spallentium fratrum manus conferunt, rem non cum fustibus sed gladiis gerunt. Pugna atrox committitur, atque per totam ecclesiam pro hymnis ac cantibus spiritualibus, vociferatio adhortantium & ululatus morientium exauditur. Super altaria Dei tristes ingulantur hostia, passimque per ecclesiam sanguinis currunt flumina, non legali, ut quondam religione, sed hostili crudelitate profusa. Episcopus Hildesheimensis, capto editiori loco, tanquam militari quodam classico, ut fortiter preliarentur, hortabatur, & ne loci religione ab armis terrentur, sue autoritatis & promissionis titulum obtendebat. Multi vulnerati utrinque, multi occisi sunt -- Rex inter hac vociferans, & sub obtentu Regia Majestatis populum adiurans, surdis narrare fabulam videbatur. Tandem monitus a suis, ut vitæ propriæ pugna excedens consuleret, vixque inter constipatam arctius multitudinem eluctatus, in palatium se recepit. Hildesheimenses, qui instructi premeditatique ad pugnam venerant, superiores efficiuntur. Fuldenses, utpote quos inermes inopinatosque subita exorte seditionis procella contraxerat, fusi fugatique atque de ecclesia expulsi sunt. Fortes illico obserrantur. Fuldenses, qui primo tumultu ad arma tollenda paullo longius discurrerant, frequentes armatique adsunt, atrium ecclesie occupant, aciem instruunt, ut de ecclesia progressus statim adoriantur. Afferit præterea aliud huius rei testimonium ex membrana ecclesie Goslariensis, quæ extat apud Leibniz, in script. Brunsvic. Tom. III. p. 536. qui

qui addit: *cantante choro hunc versum: hunc diem gloriosum fecisti: cantabat demon in summitate Monasterii: hunc diem bellicosum ego feci.* Idem affirmat Tidericus Langenius scriptor domesticus versiculis leoninis invita Minerva factis p. 81. Tom. 1. script. Germ. apud Meibonium, licet erronee, pro Henr. IV. dicat Henr. V.

Henricus quintus fuerat, qui fulsit ab intus

Multum virtute, quia rex erat omnia tute:

Hic Rex edixit aniam, dum corpore vixit,

Multum Magnatis de Principibus generatis.

Tunc fuit occisa gens ingens Goslare visa.

Talis est exempli quod sanguis ad Ostia templi

Effluxit multus, qui postea mansit inultus

Demon cantabat et in aere vociferabat:

Cunctis hoc festum formavi caede molestum.

Hicce tumultus Goslariensis ob nimiam Abbatis Fuld. & Episcopi Hildesh. ambitionem de praecedentia ortus.

§. XXXVII. Non minorem turbis ecclesiasticis subiecerunt ansam, excommunicationes, quod Historia maxime comprobatur & alii plures sub examen accuratius revocarunt. Vid. inter alios G. G. Titius in der Probe des teutschen geistlichen Rechtes, lib. III. c. 6. p. 529. ibi: von der Kirchen disciplin: Der Bann ist nicht allein von Gott nicht geboten/sondern auch in Christl. Gemeinden eine unvernünftige / unnöthige / unnützliche/auffverwir- und zerrüttung abzielende Sache. Non hoc dicam de Papæ asecclis, qui ea omnia amplecti debent, quæ Papa vult: Dantur etiam inter Protestantes, qui excommunicationem pro re licita & a Christo man-

mandata habent, Id nuper demonstratum ivit celeberr. Theologus Fechtius *in tr. de Excommunicatione* cui se opposuit laudatus Titius, & qui ab eius partibus stat, Autor Bibliothecæ novæ Hallensis *Part. XXI. p. 3. seq. & P. XXIX. p. 747.* vbi multis argumentis contrarium demonstravit. Intuentur & obtentui omnes habent Ambrosium, Theodol. M. Imper. a limine sacro repellentem, quod iniusta Thessalonicensium cæde manus sanguine pollutas haberet. vid. Sozomenus *Hist. Eccles. lib. VII. p. 743.* nota hic *L. 20. C. de poenis & L. 13. C. Theod. cod.* De hoc facto a. non idem omnes dedere iudicium. Titius loco cit. ob Ambrosius aus einem wahren Enffer gegen das begangene Verbrechen / oder aus geistlichen Hochmuth solche Ausschließung vorgenommen / will ich iezo dahin gestellet seyn lassen: Indessen geben doch die Umstände / daß die regierliche Cleriken / es auch schon zu der Zeit ziemlich weit gebracht / denn als der gute abergläubische Theodosius nach erhaltener Gnade um das Abendmahl zu empfangen / sich in die Schranken oder innern Chor begab / fuhr ihn Ambrosius wieder an / daß er sich unterstanden / an den Orth zutreten / der allein vor die Priester gehörte. adde Schilterum *Instit. Jur. Can. lib. II. Tit. V. §. 4.* Stryck. *ad Brunemann Jus. Eccl. c. VI. Membr. IX. §. 2. ad verba: ipsos summos principes. & celeberr. Rechenberg. in dissert. de Theodosio Part. II. dissert. p. 241. §. 17. 18.* Ibi: facti huius severitatem excusare penitus non audemus.

§. XXXVIII. Maximæ autem poenæ eos manent, qui sacra impediunt. Colerus *Decis. Part. I. de c. 178.*

E de

de poenis eorum qui sacra operasque ecclesie turbant, ubi: Divinorum turbatores & interpellatores sacrorum, qui se palam opponendo concionatoribus in suggestu contradicentes, conciones vel administrationes sacrorum impediunt, puniuntur capitaliter. Carpzov. *Quaest. Crim. Part. 1. Qu. 44. n. 51. 52.* Ponunt tamen certa requisita, secundum quae poena mitiori vel graviori afficiendi delinquentes, scil. (1) ut offendatur persona ecclesiastica (2) offensio fiat in loco ecclesia. (3) eodem tempore, quo tractantur sacra & (4) per hoc turbentur sacra. Carpzov. *Defin. Eccles. Lib. 3. def. 85. ibi: n. 2.* iis qui verbis importunis & iniuriosis eccles. Ministris in suggestu stantibus vel sacra administrantibus seie opposuerunt, ad deprecationem publicam adactos fuisse evincit Georg. Dedekennus *Vol. 1. Conf. Theol. Part. 3. Sect. 3. n. 18. fol. 704. et n. 19. f. 705. n. 4.* Turbatores eiusmodi sacrorum gladio plectendum, statuerunt Petrus Anchoranus *Consil. 15. Matth. Berlich. P. IV. Cont. 20. n. 28.* Roland a valle aliique quos leges apud Carpzovium c. l. Idem ex Finckelthulso *obs. 72. n. 5.* notar, Consistoriales Lips. contra nobilem ita pronunciasse: Der wegen Beslagter flagenden Pfarrern / daß er ihn in seiner Predigt öffentlich angeredet und *miurrt* (*dixerat*: Du leugest / du verlogner Pfaffe / alles was du auff der Cangel redest / der Teuffel redet aus dir / du meinst niemand anders als mich) eine gerichtliche Erklärung und Christl. Abbitte in Churfürstl. Sächsl. Consistorio allhier zuthun schuldig / welche hernach zu N. von der Cangel öffentlich verkündiget / und hierüber mit 500. Reichsthaler in Chur

ob

3

33 (3) 33

Chur-Fürstl. Durchl. zu Sachsen Renth-Cammer
zubestrafen. Aliud affert Carpzoꝝ responsum, vbi tur-
batori cuidam sacrorum, relegatio & fustigatio amico
vinculo iuncta adiudicabantur.

§. XXXIX. Atrociori poena afficiendi ii, qui vim
adhibent, & homicidium committunt in ecclesijs, vid.
Carpz. *Qu. Crim. P. 1. Qu. 24. n. 43. 44.* vbi refert: Ca-
sum esse transmissum ad Scabinos Lipsienses, vbi miles
sacerdotem, qui eum inculparat: einen Hölle-Hund/er
solte des Teuffels eigen seyn/ de suggestu descendente
interfecerat. *L. 31. C. Theod. de irruptione seu impetu in*
eccl. l. 10. si quis in hoc genus sacrilegii proruperit,
C. de Episc. & Cler. C. 29. Caus. 17. Quæst. 4. Si quis sua-
dente diabolo l. 5. C. de his qui ad sacr. eccl. conf. Authenti-
sed novo Jure. C. de Episc. & Cler. quia omnino locus ec-
clesiæ Deo est consecratus l. 8. π. de rerum Diuis.

§. XL. Capitaliter etiam puniri posse eos, qui
sine homicidio, violento tamen modo, sacra turbaverint,
docet nos Carpzoꝝ. *Qu. Crim. 44. P. 1. n. 55.* Qui casum
in terminis affert: Würde gedachter C. W. auf dem
von seinerwegen aethanen und eingebrachten Be-
känntnuß vor Gerichte freywillig verharren/ oder des
sonst wie Recht überwieien: als nemlich: daß der
Priester und Caplan in der Kirche gestanden und ein
Kind zu tauffen angefangen/ er inquisit einen Jun-
gen mit 2. Pferden vor der Kirche halten lassen und
seine andere Diener und Pferde vor die Thor ge-
schickt/ und in Stieffeln und Sporn in die Kirche ge-
gangen/ und einen großen Prügel gehabt/ und als
er den Caplan mit dem Kinde bey der Tauffe gefun-

(36)

den/hinzugetreten/denselben mit einer großen Peitschen auf die Haut gehalten/ und mit dem Prügel nieder geschlagen/ und die Tauffe des Kindes verhindert: so würde er von wegen solches in der Kirchen an dem Priester über der Tauffe verübten Frevels und Gewalt/ und Verhinderung und turbirung des H. göttlichen Sacraments der Christlichen Tauffe alles seiner halben beschehenen Einwendens ungeachtet/ vermöge gemeiner beschriebenen Käyserlichen Rechte/ von Leben zum Tode billig gestrafft
D. N. W.

§. XLI. Et rixando etiam moventur tumultus in ecclesia. Carpov. *def. Eccl. XCVI.* atque afficiuntur autores rixarum poena arbitraria: Quia (1) ministeria & verbum Dei impeditur, (2) alii impediuntur & (3) multantur scandala, quæ non manere debent impunita. *L. 51. 7. ad L. Aquil.* Aggravanda etiam poena, si verbera & plagæ accedant: quia (1) res illicita per se poenam meretur. Schneidevvein. *ad §. 1. 7. de Imuriis* (2) maius per hoc datur scandalum, (3) accedit religiosi loci privilegium, & atrocitatem poenæ per se auget locus. *L. 16. §. 4. ff. de poenis.*

§. XLII. Tandem sacra turbantur per ipsos ministros convitiantes. Eorum enim est, adhibitis gradibus admonitionis, leniori via peccatoribus peccata demonstrare, & ad veram poenitentiam adhortari, atque per hoc loci reverentiam observare, scandali vero procreationem omnino vitare. vid. Nævius in *Jure Clericorum c. V. §. 39. p. 310.* Titius in *Geistl. Rechte. l. 3. c. 6. p. 579.* Böhmmer, in *Schiltero illustrato hb. I. Tit. de natura Jprud. Sacre*

Sacra. §. 6. Et licet in Sacerdotibus, qui durioribus verbis aliquem depingunt, magis animus corrigendi, quam iniuriandi praesumatur, Berlich. *Concl. 59. Part. 5. n. 31. & Concl. 60. n. 3.* hoc tamen non admittit Navius in *Priester Rechte l. c.* nisi praecedant gradus admonitionis. Quia vero saepius ex quadam amarulentia, invidia, odio, affectuque privato, falsa quaedam crimina alicui obii-ci possunt, ideo Ordination. Eccles. Sax. *artic. gener. §. 3.* iubet: **Daß die Priester in ihrem Predigten ihren eigenen affecten mit Poldern und Schmäblen nicht nachhangen sollen / sondern sich aller Christl. Sanftmüth und Bescheidenheit nach der Lehre St. Pauli brauchen.** vid. Carpzov. *l. c.* Heineccius equidem in *Antiquit. Goslar.* ex Petro Bombino ad A. 1090. observat, quod apud Hispanienses eo seculo lites ecclesiasticae duello decisa sint. Sed arma ministros ecclesiae non decere quilibet sanus iudicare poterit. Episcopus enim iniuriae propria ultionem deponere non debet, *uis enim sola ignoscendi sanctitas gloriam dereliquit. L. 31. C. Theod. de irrupt. sive impetu in eccles.*

§. XLIII. Klockius *l. c.* docte observat, ob eiusmodi flagitia, tumultus & seditiones civitates aratrum passas, & funditus excisas. Bartolus in *L. aut facta, §. fin. n. 6. n. de poenis.* Hoc notabile praebet exemplum civitatis Mediolanensis, quae funditus eversa fuit sub Friedr. I. vid. Burcardi Notarii Imperatorii de Victoria & Triumpho Friederici Barbar. & clade Mediolanensium Epistola *Tom. I. Collect. Freheri.* Aliquando civitates excommunicatae & banno notatae. vid. *Autb. item quacunque Communitas. C. de Episc. & Cler. Autb. Cassa. de SS. Eccles.* Memorabile

Ex

aidioy audiorub iud. (38) 20
exemplum civitatis Francofurtensis ad Oderam banno
notata, habet Stryck. in supplementis ad lib. II. c. XIX. §. 12.
Brunnem. Juris Eceles. verbo tyrannis hac fuit &c. Quæ
excommunicatio duravit 18. annos, interea temporis nec
sacramenta administrata præter baptismum, nec sacra-
audita.

§. XLIV. De poenis, quæ olim constitutæ erant
autoribus seditiosis, aliisque tumultuosis hominibus,
passim iam est actum; pauca adhuc dicenda. Olim ob
vim publicam aqua & igne interdicebantur; dein in
locum eius succedebat poena deportationis. *L. 3. ad L. Jul.
Pecul.* quibusdam etiam capitale supplicium irrogabatur.
L. 4. eod. præprimis quando cædes alicuius infecuta. Ho-
die loco deportationis venit fustigatio, relegatio, non-
nunquam manus amputatio, & capitale supplicium, pro
circumstantiis, vti dictum supra. vid. Schilter. *ad Tit. de
vi publ. & Ayren. in Historischen Processu Juris. Part. II.
cap. VI. obs. 1.* adde *Art. 127. Constit. Criminalis Caroli V.
ibique Dan. Clasenium.* Ad vim publicam pertinet etiam
der Hauß Friedenbruch / quando quis in domo sua inva-
ditur, (2) *der Burg oder Statt Friedensbruch* / per-
cusso alicuius an gefreyten Dertern. vid. *Befold. von
Burg-Frieden.* Hahn. *ad Wesenb. Part. II. p. 512. ad Tit.
L. 7. de vi publ.*

§. XLV. De Tumultu militari pauca addere li-
ceat. Reperii Constitutionem de Treuga militari, autore
Friedr. I. promulgatam: refert eam Otto Fris. *de rebus ge-
stis Friedr. I. lib. 2. c. 15.* vbi manu mutilandus, aut capite
plectendus, qui eam Treugam violaverit. Sapius quidem
accidunt tumultus in castris militum, sed eo atrocius vin-
dican-

dicantur. vid. Baier. in *Jurisprud. Militari. Tit. 17. lib. 3. §. 4.* ubi: multa delicta, que in paganis vel leviter animadvertuntur, in militibus capitalia sunt. Tacit. *Annal. I. 28.* Livius *lib. 28. c. 24. L. 3. §. 19. π. de Re milit. L. 7. π. C. eod. ibique Brunnemannum.* Si enim seditio committitur ab integris copiis ac legionibus, tota dissolvitur legio, & poena in eos statuitur geometrica, in decimos aut centesimos, quos fors damnat, ut factum in seditione castrorum Casarcan prope Magdeburgum. vid. Thuanus. *lib. XVI. p. 497.* Huius poenae æquitatem aut iniquitatem sub examini vocat Beham, *Obs. 73. p. 195. & 77. p. 215.* Burger enim æqualem complicum desiderat reatum. vid. B. Beier. *loco cit. Tit. 17. lib. 3.*

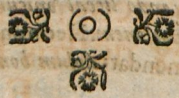
§. XLVI. Sub finem huius dissertationis pauca de remediis, quibus sopiendi tumultus, agendum. Vbi præcipue Imperantium opus est præsentia. Tacit. *An. lib. I. XLII.* Ita divus Julius seditionem exercitus verbo vno compescuit, Quirites vocando, qui sacramentum eius detrectabant. Divus Augustus vultu & aspectu Actiacas legiones exterruit. De Henr. VII. Verulamius prædicat, quod personam suam propriam ad omnes motus reprimendos transferre amaverit. Dein Lipsius *lib. VI. Polit. c. 4. n. 21.* suadet, ut in tempore occurrat, sapissime enim modicis remediis primi motus confedere. Tac. *An. IV. 61. 8.* Omne malum nascens facile opprimitur, & incipiens adhuc atque nondum adulta seditio, melioribus consiliis flectitur. Melius etiam est in tempore obvenire, quam post exitum vindicare. *L. 1. C. Quando liceat unicuique sine iudice se vindicare vel publ. devotionem.* Nec minus Lipsius *l. c. n. 42.* dolum bonum commendat; *dolum bonum, §. 3. L. 1. π. de dolo*

dolo malo: toto ostio admitto: falle, falle, potius quam ce-
 de, *Et si quid hic macule, elui id velim clementia & leuita-
 te.* Gregorius Tholosanus. *lib. XXIII. c. 9. §. 14. de Republi-
 ca* alia remedia præscribit: nempe I. *Præcautionem &
 Providentiam*, ubi requirit virtutem & sapientiam, vt tol-
 lantur occasiones discordiarum, arma privatim auferan-
 tur, vt ii beneficiis afficiantur, qui proniores ad tumult-
 us, & largitione in partes adducantur, ne pro quibus-
 cunque rebus exigui momenti innovationes fiant. II. *Emendationem* opportunam, priusquam motus vires ac-
 ceperint. III. *Poenas infligendas* esse, vel exacerbandas,
 vel mitigandas pro rerum circumstantiis.

§. XLVII. Hac sunt, quæ pro ingenii viribus de
 Tumultibus scribere animum induxi meum. Immor-
 tales Deo O.M. ago gratias, qui & ad hunc qualemcunque
 laborem cum sanitate mihi vires concedere voluerit, cuius
 sapientissimo regimini omnes meas actiones supplex com-
 mendo. Finio verbis *L. 3. §. 13. C. de Jure Vet. enucl.* in
 nullo aberrare divina: vtique solius, non autem mortali-
 sis est constantia. Ita etiam B. L. errores quos committe-
 re humanum est, pro sua benignitate excusabit, sola
 enim discendi cupido, est optima vivendi ratio.

L. 20. π. de fidejcomm. libert.

S. D. G.

103 (0) 20
Ornatissimo Iuueni

RESPONDENTIS
nunc munia laudabiliter obeunti
S. P. D.
P R A E S E S.

Quod negotium cuius iusti ac aequi cultori datum est, ut non actiones tantum legitimas tueatur, sed peccata quoque ac vitia, quantum in se est, detestetur, & quanto-pere illa a iustitia & aequitate abhorreant, euidenter commonstret; idem vero & Tibi incumbere, sicut, aliis speciminibus, ita praesenti hac dissertatione, satis superque testaris. Neque enim incognitum Tibi, aut obscurum, ex nostris legibus esse

F pot.

101
potest, quantum tumultuantium
facinus & crimen exiit; & quan-
to id cum reipublicae damno ac
periculo, Deique ac bonorum
omnium odio fit coniunctum. At-
que ingens proinde operae pre-
facis, quando oppositas tumulti-
bus leges ac poenas explicas; at-
que hoc ipso & eruditionis Tuae
eximiae, & animi ab his atque
aliis vitiis alieni, tranquillitatis-
que ac modestiae studiosi, argu-
mentum clarissimum in publicam
in praesenti lucem exponis. Quod
ipsum vt reipublicae fructuosum,
tibi que ac parentibus optimis lae-
tum & honorificum fit, Deum
immortalem obtestor. Vale.

Nobi-

IO. CHRISTIANO SCHMIDIO

S. P. D.

BVRCARD GOTTHELFF STRUVE.

EX quo tempore Te Schmidii
 politissime in vnum quoddam
 studium, historiam nempe, quam
 diligentissime incumbentem, me
 Duce cognoui, hortationibus Ti-
 bi licet iam currenti stimulos ad-
 didi, vt cum Iuris doctrina fororio
 quasi nexu iungeres elegantissi-
 mum hoc studium. Id quod cu-
 rae cordique Tibi fuisse testatum
 fecisti omnibus, cum spatio tem-
 poris breuissimo elapso disserta-
 tionem cum cura atque industria
 haut vulgari DE MINISTRISIMIS el-

F 2

bora-

boratam publico examini subiice-
res. Quam ob rem multo Te
fauore amoreque fui prosequutus,
maxime cum indies Te maiores in
vtroque studio profectus facere
perspicerem. Nouum igitur in
praesenti declarat industriae TVÆ
argumentum, dum ILLVSTRI
WILDVOGELIO DVCE cathe-
dram denuo conscendis vt publi-
co quoque Te sistas diligentissi-
mum Iurium Cultorem. Quamob-
rem opto precorque, vt studia,
haec egregia inueniant fautores ac
promotores, qui prout industria
Tua diligentiaque promeruit,
praemio, honore laudibusque Te
ornent, decorentque. Vale.
Scribebam Ienae e Museo.

Epi-

173 (○) 174
Epigramma

ad
Nobilissimum huius Dissertationis Auctorem.

Viderat hoc Specimen doctorum Praeses,
Apollo,
Viderat ingenium, Fautor Amice, Tuum.
Viderat & mores, qui nulla laude trahuntur,
Quantumuis Virtus digna sit vsque coli.
Viderat & chartas, quas Maevius edidit olim,
Maevius ingenio parvus & arte rudis.
Qui tamen inde sibi summos raptavit honores;
Sic quasi diuinum (scilicet!) eius opus.
Viderat, & postquam bene viderat omnia, sponte
Talibus ad Pindum vocibus vsus ait:
Grandifonos titulos & sformata iactet honorum:
Plus habet hic tituli, Plus habet ille Rei.

*deproperatum Calae
d. 21. Augusti. 1714.*

Johannes Georgius Scheller.

Du schreibst / Gelehrter Schmid / vor etwan
zweyen Jahren

Die Dissertation de Ministrislimis.

Daß manche deinen Fleiß aus dieser Schrift erfahren/
Macht ein gelehrter Mann in dem Journal gewiß.
Daß aber der Bestand bey deinem Fleiß ge-
wesen /

Ob du gleich damahls schon was treffliches gethan/
Das läßt die neue Schrift von den Tumulten lesen/
Woraus man deine Kunst mit mehrern sehen kan.
Es stehet dir der Gang zu dem Catheder offen/
Dem der beschämte Neid hat jetzt den Schlüssel
nicht.

So kan dein Vaterland was grosses von dir hoffen/
Das deinen Vater rühmt / von dir viel gutes
spricht.

Ob andre / was du kanst / Dir / werther Freund /
nicht gönnen /

So Schweiget doch mein Kiel von deinem Ruhm
nicht still.

Der Neider müsse sich / den Schnacken gleich /
verbrennen /

Der um dein Ehren- Licht tumultuiren
will.

Johann Friedrich Horn.

Clariss-

103 (o) 103

Clarissimo ac Doctissimo

DOMINO

IOANNI CHRISTIANO SCHMIDIO,

Philosophiae ac Iurium Cultori indefesso amico
suo integerrimo.

S. P. D.

IOANNI DANIEL MITTELHAEVSER.

Med. Stud.

Fortes creantur, fortibus & bonis;

ITa omnino est, amice optime! nec facile quisquam nisi veritati ac naturae infensus, reluctabitur. Et sane omnibus contradicentibus Tu tantorum virorum progenies exemplo mihi eris. Parens amplissimus, patriae civitatis salutem intimius curat: Progenitorum merita, quibus Ecclesiis inseruierunt, perpetua adhuc celebrantur memoria. Nobili itaque hoc sanguine pronatus, fortibus Parnassi Rudolphopolitani fulcris nutriendus tradebaris, qui Te tandem bonarum literarum initiis imbutum incomparabilibus Minervae Salanae antistitibus perpoliendum exhibuerunt. Atque hi ipsi sunt, qui Tibi dulcissimam eruditionis ambrosiam praebuerunt; hi inquam sunt, ex quorum ore suavissimum Apollinis nectar hausisti. Quid exinde mirum tam doctos educatores, Tibi doctum indidisse spiritum? de quo

quo specimina Tua philosophico - historica plus simplici vice edita indubitatum testimonium exhibent, quibus & tibi non parvam comparasti famam. Iam vero, quantum ex Te fructum respublica expectandum habeat demonstraturus, & praesentem habes dissertationem. Cum itaque Tu mihi fere solus super sis, quo huc usque familiariter vii potuerim, gratulationem de iterato specimine, & cum hac observantiam erga Te meam, publice non exponere religioni mihi fuit. Faxit itaque divinum Nmen, vt in familiae iam dum splendidissimae ornamentum, nec minus salutem publicam indies evadas fortior; sicuti & non Salana nostra solum, sed & Patriae Pater Serenissimus brevi confirmabunt:

Fortem creatum esse fortibus & bonis.

vale amicc optime, & me in posterum vt iam soles, ama. Dabam e Musaeo die XXI. Aug. M. DCC XIV.

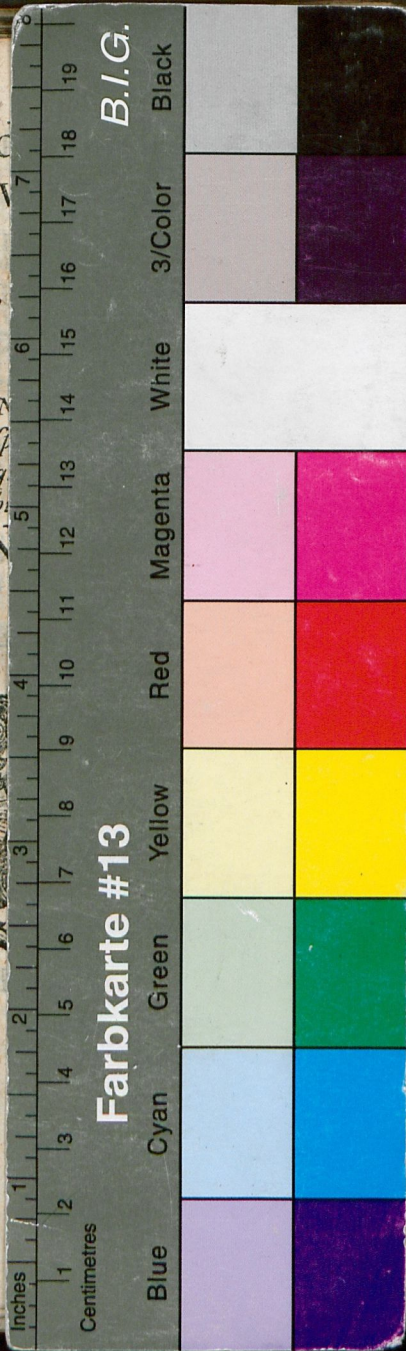

ULB Halle
005 121 760

3

9

1714,24

26
/

Q. D. B. V.
DISSERTATIONEM POLITICO-IVRIDICAM
DE

TVMVLTIBVS

Vulgo von

Duflauff / Dufruhe

DIVINA CONSPIRANTE GRATIA
AVSPICIIS RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

P. 447

DOMINI
GVILIELMI HENRICI

DVCIS SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, ET WESPHALIAE, RELIQA
SVB PRAESIDIO

VIRI ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIMI
DOMINI

CHRISTIANI VVILDVOGELII
ICTI CONSVMMATISSIMI,

SERENISSIMO DVCI SAXO-ISNACENSI A CONSILIIIS INTIMIS,
CVRIAE PROVINCIALIS ET SCABINATVS ADSESSORIS, FACVL-
TATIS IVRIDICAE SENIORIS, IVRIS PVBLICI, FEVDALIS, CODICIS
AC NOVELLARVM PROFESSORIS ORDINARIII

DOMINI PATRONI ET PRAECEPTORIS SVI
AETERNVM DEVENERANDI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
A. ET R.

IOANN. CHRISTIANVS SCHMID,

CALA-THVRING. LL. CVLT.

AD DIEM AVGVSTI, M DCC XIV.

—
IENAE, TYPIS IO. ADOLPHI MVLLERI.